

بخش اول: آشنایی با اقتصاد

فصل اول: اقتصاد چیست؟

چرا علم اقتصاد را می‌آموزیم؟

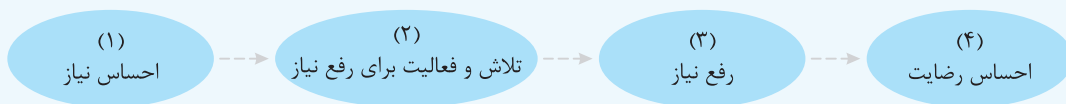
انسان به‌عنوان جانشین خداوند روی زمین اهداف، برنامه‌ها و مأموریت‌هایی از جمله آبادانی زمین و رفع نیازهای خود، خانواده و دیگران را دارد. خداوند جهت رفع این نیازها، منابع و امکاناتی را در اختیار انسان گذاشته است، یعنی به زبان ساده: حیات انسان با دو مفهوم «نیازهای انسان» و «منابع و امکانات» گره خورده است. دانش اقتصاد تلاش می‌کند انسان در جهت رفع نیازهای خود، از منابع و امکانات به‌نحو صحیح و بهینه استفاده نماید و بهترین انتخاب را داشته باشد.

۱ در یک تصویر ساده از حیات انسان با دو مفهوم و روبه‌رو می‌شویم.

(۱) منابع موجود، سیری ناپذیری انسان	(۲) نیازهای انسان، منابع و امکانات
(۳) نیازهای مادی، نیازهای غیرمادی	(۴) مسئله انتخاب، نیازهای انسان

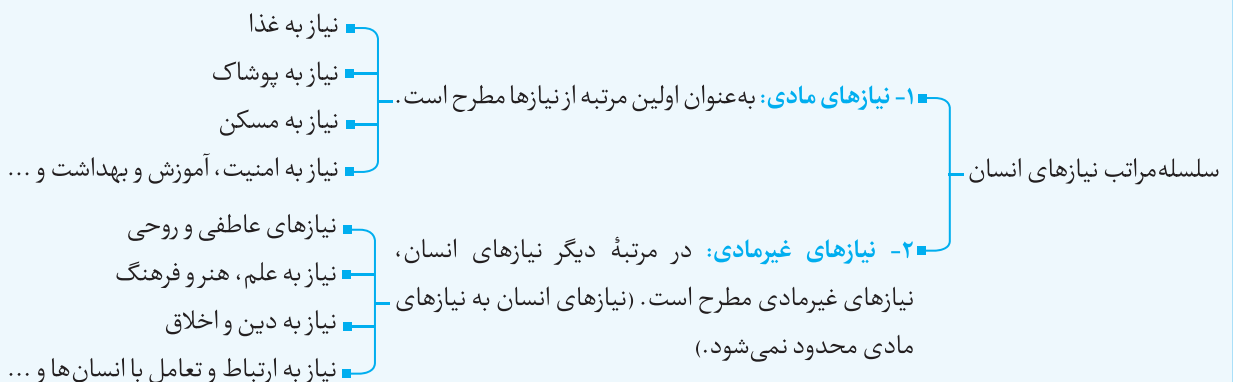
نیازهای انسان

محرك انسان برای تلاش و فعالیت، نیازهای اوست.

[مراحل طی شده در مسیر رفع نیازها و احساس رضایت ناشی از آن]

نیاز انسان سلسله مراتبی دارد.

- انسان بدون برطرف شدن نیازهای غیرمادی خود به کمال نخواهد رسید.
- کمال جویی انسان باعث شده است با برطرف شدن پاره‌ای از نیازهایش، احساس بی‌نیازی به او دست نداده و نیازهای تازه‌ای در او شکل گیرد.
- توقف انسان در نیازهای مادی و حیوانی باعث تبدیل کمال جویی انسان به نوعی سیری ناپذیری می‌شود.
- چنانچه انسان در رفع نیازهای مادی خود مراتب نیازها را به خوبی طی نکند و در یک مرتبه متوقف بماند، با هدف اقتناع حس کمال جویی خود، اقدام به خلق نیازهای کاذب برای خود می‌کند و پیگیری این نیازهای کاذب یا زیاده‌روی در رفع نیازهای مادی، موجب توقف یا انحطاط انسان می‌شود.

انواع کالا

از نظر مورد مصرف

- کالای مصرفی: کالایی که توسط مصرف‌کننده نهایی خریداری و به مصرف می‌رسد، مثل شیر و لبنیات برای مصرف روزانه.
- کالای واسطه‌ای: کالایی که توسط تولیدکنندگان دیگر و به منظور استفاده در فرایند تولید محصولات دیگر خریداری و مصرف می‌شود، مثل شیر در کارخانه بستنی‌سازی.

از نظر مدت زمان قابل استفاده

- کالای بادوام: کالایی است که خود آن مصرف نمی‌شود، بلکه در طول زمان از خدمات آن استفاده می‌شود (خودرو، یخچال).
- کالای بی‌دوام: کالایی که با چندبار استفاده، قابلیت استفاده خود را از دست می‌دهد (مواد خوراکی).
- کالای سرمایه‌ای: کالای بادوام واسطه‌ای را کالای سرمایه‌ای می‌گویند (یخچال در کارخانه بستنی‌سازی). به عبارت دیگر به کالای بادوامی که در فرایند تولید توسط نیروی انسانی به کار گرفته می‌شود، کالای سرمایه‌ای می‌گویند.

از نظر اهمیت مصرف

- کالای ضروری: کالایی که در جهت رفع نیازهای مهم و اولیه خریداری می‌شود. (خوراک، پوشاک، مسکن)
- نکته: مصرف‌کنندگان کالای ضروری، به رغم تغییر زیاد قیمت کالا میزان مصرف آن را چندان تغییر نمی‌دهند (نمک، دارو).
- کالای تجملی: کالایی که برای تأمین نیازهای کم‌اهمیت‌تر توسط مصرف‌کننده خریداری می‌شود.
- نکته: ۱- با کوچک‌ترین تغییر در قیمت این‌گونه کالاها مقدار مصرف آن سریعاً مورد تغییر قرار می‌گیرد (لوازم، تابلوفرش).
- ۲- ضروری یا تجملی بودن کالا مفهومی اقتصادی است و از فردی به فرد دیگر و از زمانی به زمان دیگر و از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت خواهد بود.

۱۹ چه تعداد از جملات زیر درست است؟

- الف) هر آن چه از خروجی یک کارخانه یا نگاه تولیدی خارج شود، تحت هر شرایطی، کالای مصرفی است.
- ب) هر آن چه یک تولیدکننده جهت تولید محصولات خود خریداری کند، کالای واسطه‌ای است.
- ج) یک کالا با توجه به ماهیت ذاتی خود یا یک کالای مصرفی است یا کالای واسطه‌ای.
- ۱) هیچ‌کدام ۲) یک ۳) دو ۴) سه

۲۰ هر یک از تعاریف زیر مربوط به کدام نوع کالا است و مثال آن چیست؟

- الف) کالایی که برای تأمین نیازهای اولیه خریداری می‌شود و به مصرف می‌رسد.
- ب) کالایی که توسط تولیدکنندگان دیگر خریداری می‌شود تا برای تولید کالای دیگری استفاده شود.
- ج) کالایی که خودشان مصرف نمی‌شوند، بلکه در طول زمان خدمات آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- د) کالایی که توسط مصرف‌کنندگان نهایی خریداری می‌شوند و مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- ۱) الف: کالای ضروری: پوشاک ب: کالای واسطه‌ای: چرم ج: کالای بادوام: اتومبیل د: کالای مصرفی: پوشاک
- ۲) الف: کالای مصرفی: خودرو ب: کالای واسطه‌ای: چرم ج: کالای بادوام: اتومبیل د: کالای سرمایه‌ای: یخچال
- ۳) الف: کالای ضروری: مسکن ب: کالای نهایی: چرم ج: کالای لوکس: لوسترد: کالای مصرفی: پوشاک
- ۴) الف: کالای مصرفی: خودرو ب: کالای نهایی: تیرآهن ج: کالای لوکس: لوسترد: کالای سرمایه‌ای: یخچال

۲۱ کدام گزینه در مورد کالای سرمایه‌ای و مثال آن درست است؟

- ۱) کالای بادوام مصرفی: یخچال در منزل
- ۲) کالای بادوام واسطه‌ای: یخچال صنعتی
- ۳) کالای بادوام مصرفی: خودرو شخصی
- ۴) کالای بادوام واسطه‌ای: یخچال در منزل

۲۲ کالاهایی که با بالا رفتن قیمت، مصرف آن‌ها کاهش چندانی نخواهد داشت، و چنان چه با کوچک‌ترین تغییر در قیمت، میزان مصرف کالا تغییر کند، است.

- ۱) کالای ضروری، کالای واسطه‌ای
- ۲) کالای تجملی، کالای ضروری
- ۳) کالای ضروری، کالای تجملی
- ۴) کالای واسطه‌ای، کالای تجملی

۱۴ هر یک از موارد زیر مبین کدام یک از هزینه‌های تولید است؟

- الف) هزینه فرصت استفاده از ساختمان اداری شخصی
 ب) خرید ابزار و تجهیزات + منافع ازدست رفته احداث کارگاه در زمین شخصی + تهیه مواد اولیه
 ج) اجاره ساختمان + دستمزد کارگران + تعمیر ماشین آلات صنعتی
 د) اجاره مغازه + پاداش و عیدی سالانه نیروی کار + آگهی و تبلیغات
- ۱) الف: هزینه‌های مستقیم ب: هزینه‌های تولید ج: هزینه غیرمستقیم د: هزینه مستقیم
 ۲) الف: هزینه‌های غیرمستقیم ب: هزینه کل ج: هزینه مستقیم د: هزینه غیرمستقیم
 ۳) الف: هزینه‌های مستقیم ب: هزینه‌های تولید ج: هزینه غیرمستقیم د: هزینه مستقیم
 ۴) الف: هزینه‌های غیرمستقیم ب: هزینه کل ج: هزینه مستقیم د: هزینه مستقیم

درآمد و سود

تولیدکنندگان در پایان عملکرد سالانه خود محاسباتی انجام می‌دهند تا نتیجه عملکرد و تصمیمات خود را مشخص کنند. مفاهیمی مانند هزینه، درآمد، سود، زیان در این بین پررنگ تر هستند.

۱) **درآمد:** پولی است که تولیدکنندگان با فروش محصولات خود به دست می‌آورند.

قیمت هر واحد از محصول × مقدار یا تعداد محصول تولید شده = درآمد

۲) **سود حسابداری:** به اختلاف درآمد و هزینه‌های مستقیم، سود حسابداری می‌گویند و این در شرایطی است که درآمد از هزینه‌ها بیشتر باشد.

هزینه‌های مستقیم - درآمد = سود حسابداری

۳) **سود اقتصادی (سود ویژه):** به اختلاف درآمد و مجموع هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم سود اقتصادی یا ویژه گویند.

[مجموع هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم] - درآمد = سود اقتصادی

نکته در محاسبات مالیاتی و تکمیل اظهارنامه مالیاتی، تولیدکنندگان سود ویژه (اقتصادی) خود را درج می‌کنند.

۳) **ضرر (زیان):** چنان چه به دلایلی درآمد تولیدکننده از هزینه‌های تولید کمتر باشد، تولیدکننده دچار ضرر و زیان شده است، بنابراین تلاش می‌کند از این شرایط خارج شود.

روش‌های خروج از وضعیت زیان

- افزایش درآمد
- کاهش هزینه‌ها
- افزایش بهره‌وری (به دست آوردن بیشترین خروجی با کمترین ورودی)
- صرفه جویی

کاهش هزینه‌ها

صرفه جویی: مواردی مثل پرهیز از استخدام نیروی کار غیر لازم، صرفه جویی در مصرف مواد اولیه و انرژی و یا جلوگیری از ریخت و پاش ها و ...

افزایش بهره‌وری: یعنی به دست آوردن بیشترین خروجی با کمترین ورودی؛ به عبارتی با عوامل تولید کمتر، مقدار تولید بیشتری را ایجاد کند. مثلاً کشاورزی که با زمین و بذری یکسان به دلیل مراقبت‌های بیشتر و اتخاذ روش‌های علمی تولید بیشتری نسبت به رقیب داشته باشد.

افزایش درآمد: تولیدکننده می‌تواند با بازاریابی برای محصولات خود، بازار خوبی فراهم کند و کالاهایش را با قیمت مناسبی بفروشد و میزان درآمد حاصل از فروش را افزایش دهد.

مثال در یک کارگاه تولیدی سالانه ۷۰۰۰ عدد چراغ مطالعه به قیمت هر کدام ۲۰,۰۰۰ تومان تولید و به فروش می‌رسد. در صورتی که هزینه‌های تولید مستقیم این واحد مجموعاً ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ تومان باشد، میزان سود یا ضرر این واحد چقدر بوده است؟

پاسخ

۷۰۰۰ = تعداد محصول

قیمت هر محصول × تعداد محصول = درآمد

تومان ۲۰,۰۰۰ = قیمت هر محصول

تومان ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۷۰۰۰ × ۲۰,۰۰۰ = درآمد

سود حسابداری = درآمد - هزینه‌های مستقیم

تومان ۶۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ = سود

چون عدد نهایی مقداری مثبت است، پس تولیدکننده سود کسب کرده است.

پاسخنامه فصل دوم: تولید

۱۲ الف) تولید لوازم التحریر ← صنعت

ب) صید ماهی در دریاها و رودخانه‌ها ← حيازت (تولید محسوب نمی‌شود)
ج) فعالیت فرهنگی و هنری ← خدمات = محصولات نرم

د) تولید و تکثیر آبزیان در حوضچه‌های مخصوص ← احیاء

۱۲ الف) بهره‌برداری از محصول مستقیم طبیعت بدون کار روی آن‌ها که موجب مالکیت فرد می‌شود؛ با عنوان حيازت (که جزو انواع تولید نمی‌باشد) معرفی می‌شود.

ب) به تولید رساندن منابع و محصولات طبیعی از طریق کار انسان و به‌کارگیری ابزار احیا می‌نامند که اولین نوع تولید می‌باشد.

ج) در صنعت، تولیدکننده از ترکیب و تبدیل مواد حيازت شده و یا محصولات به‌دست آمده از احیای منابع طبیعی و ایجاد ارزش مصرفی یا مبادلاتی در آن‌ها دست به تولید کالایی جدید می‌زند. این نوع از تولید نوع دوم می‌باشد.

د) محصولات نرم یا همان خدمات نوع سوم تولید است که به تهیه محصولات نرمی که محسوس و ملموس نیستند، اقدام می‌کند.

۱۳ عبارات گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴) درست است ولی گزینه (۳) بدین شکل درست نیست و باید به این صورت بیان شود:

«انسان برای تهیه کالا و خدمات مورد نیاز خود از منابع و امکانات، به کار و تلاش نیاز دارد، به عبارت دیگر، این منابع به‌گونه‌ای که هست نمی‌تواند مورد استفاده واقع شود و نیازها را برطرف کند.»

۱۴ دقت شود که حيازت جزء انواع تولید محسوب نمی‌شود چرا که تولید در تعریف به ماحصل کار و تلاش انسان برای ایجاد ارزش افزوده و ... گفته می‌شود و حيازت یعنی بهره‌برداری از موهبات طبیعی دقیقاً به همان شکلی که هست. پس حيازت مقدمه اولین دسته از تولید محسوب می‌شود.

۱۵ الف) استفاده از محصول آماده طبیعت و برداشت آن، بدون انجام کاری روی آن، حيازت نام دارد.

ب) استفاده از منابع و محصولات طبیعی در اختیار انسان و همچنین کار و استفاده از ابزار و سرانجام تولید از منابع طبیعی را احیا می‌گویند.

ج) محصولات نرم دسته‌ای از محصولات تولیدی است که محسوس و ملموس نیست و به تولید این دسته از محصولات، خدمات می‌گویند.

۱۶ افرادی که به جمع‌آوری گیاهان دارویی می‌پردازند ← حيازت
افرادی که به زراعت می‌پردازند ← احیا

افرادی که محصولات تولیدی را به بازار انتقال می‌دهند ← خدمات

۱۷ انگیزه‌های تولیدکنندگان:

- برطرف کردن نیازهای خود و خانواده

- تأمین منافع شخصی

- کسب روزی حلال

- خدمات به هم‌نوعان

- آبادانی و موفقیت کشور

۱۸

مصرف‌کننده → پوشاک → پارچه بافی → ریسندگی → کشاورزان

۱۱۰۰۰ ← مرحله سوم ۷۵۰۰ ← مرحله دوم ۶۵۰۰ ← مرحله اول ۰

مرحله چهارم ۱۹۰۰۰

تومان ۱۰۰۰ = ۷۵۰۰ - ۶۵۰۰ = ارزش افزوده مرحله دوم

تومان ۸۰۰۰ = ۱۱۰۰۰ - ۱۹۰۰۰ = ارزش افزوده مرحله چهارم

توجه مرحله اول در ارزش افزوده عموماً شامل احیا است که در صورت مسئله اشاره مستقیم نمی‌شود.

۱۹ الف) به کلیه منابع طبیعی از قبیل مواد خام، دریا، زمین زراعی و ... در اقتصاد، زمین می‌گویند.

ب) سرمایه‌های مالی صرف خرید یا اجاره سرمایه‌های فیزیکی (مثل ابزار و تراکتور و ...)، زمین، یا پرداخت دستمزد به عوامل انسانی می‌شود.

ج) اگر چه هر یک از عوامل تولید در جای خود دارای اهمیت است و نقش و تأثیر هیچ یک را نمی‌توان انکار کرد، اما انسان به‌عنوان برترین عامل تولید به‌شمار می‌رود. همچنین سرمایه فیزیکی حاصل کار گذشته انسان هاست.

۱۰ الف) سازمان تولید جایگاه و نقش هر یک از عوامل تولید را تعیین می‌کند.

ب) انواع سازمان‌های تولیدی به سازمان‌های تعاونی، خصوصی، سهامی خاص و سهامی عام تقسیم می‌شود.

ج) در یک سازمان تعاونی که سازمان تولید مشارکتی محسوب می‌شود محصول یا ارزش محصول به طور مساوی یا نسبتی که توافق شده است بین همه اعضای تولید تقسیم می‌شود.

۱۱ در اقتصاد اسلامی عوامل انسانی هم می‌توانند صاحب تولید شوند و هم می‌توانند دستمزد بگیرند و در سود و زیان شریک نشوند. اما

صاحب سرمایه مالی یا به‌صورت قرض‌الحسنه در تولید مشارکت می‌کند و یا به‌عنوان صاحب کار در سود و زیان شریک می‌شود. به عبارتی صاحب سرمایه مالی نمی‌تواند مانند صاحب سرمایه فیزیکی اجاره بگیرد.

۱۲ چنان چه صاحب سرمایه مالی در ازای در اختیار گذاشتن سرمایه خود مطالبه اجاره نماید، از نظر اسلامی ربا محسوب می‌شود.

۱۳

ریال ۲۰۰,۰۰۰ = ۱۰۰,۰۰۰ + ۶۰,۰۰۰ + ۴۰,۰۰۰ = کل سرمایه

ریال ۱۴,۰۰۰,۰۰۰ = $\frac{۱۰۰,۰۰۰}{۲۰۰,۰۰۰} \times ۲۸,۰۰۰,۰۰۰$ = سهم نفر اول

ریال ۸۴,۰۰۰,۰۰۰ = $\frac{۶۰,۰۰۰}{۲۰۰,۰۰۰} \times ۲۸,۰۰۰,۰۰۰$ = سهم نفر دوم

ریال ۵۶,۰۰۰,۰۰۰ = $\frac{۴۰,۰۰۰}{۲۰۰,۰۰۰} \times ۲۸,۰۰۰,۰۰۰$ = سهم نفر سوم

سازمان تولید از نوع مشارکتی سهامی خاص است.

(شماره ۱۶)

۶ چرا در محاسبه تولید کل جامعه باید از محاسبه ارزش کالاهای واسطه‌ای صرف نظر کرد؟

- ۱) چون این نوع کالاها کالای مستقل نیستند.
- ۲) زیرا ارزش کالای واسطه‌ای در بطن کالای نهایی است.
- ۳) چون ارزش اقتصادی آن‌ها در ترکیب با کالاهای دیگر تحقق می‌یابد.
- ۴) زیرا این کالاها صرفاً ویژگی تکمیلی دارند و به تنهایی فاقد ارزش اقتصادی هستند.

۷ عبور از بازار یعنی

- ۱) کالا یا نمونه‌هایی از آن در محل فروش و در دسترس خریدار باشد. (۲) کالا قابلیت عرضه به‌عنوان یک محصول در فروشگاه‌ها را داشته باشد.
- ۳) تولیدکننده آن کالا را در مقابل دریافت پول به مصرف‌کننده تحویل دهد. (۴) فعالیت در محدوده عرفی بازار برای هر صنفی قرار بگیرد.

۸ کدام گزینه مبین پاسخ درست پرسش‌های زیر است؟

الف) یکی از مهم‌ترین متغیرهایی که حسابداری ملی به مطالعه آن می‌پردازد، چیست؟

ب) مقدار کل تولیدی کالا و خدمات تولیدی در طول یک سال در یک جامعه، از چه لحاظ اهمیت دارد؟

- ۱) الف: میزان کل تولید کالا و خدمات در جامعه یا «تولید کل» ب: زیرا نشان‌دهنده قدرت و توان اقتصادی آن جامعه، سطح رفاه و درآمد اعضای آن، میزان پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و در نهایت، امکان پیشرفت آن جامعه در آینده است.
- ۲) الف: تورم سالیانه در جامعه ب: زیرا نشان‌دهنده قدرت و توان اقتصادی آن جامعه، سطح رفاه و درآمد اعضای آن، میزان پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و در نهایت، امکان پیشرفت آن جامعه در آینده است.
- ۳) الف: میزان کل تولید کالا و خدمات در جامعه یا «تولید کل» ب: میزان صحت اندیشه‌های اقتصادی دولت هر کشور را نمایش می‌دهد.
- ۴) الف: تورم سالیانه در جامعه ب: میزان صحت اندیشه‌های اقتصادی دولت هر کشور را نمایش می‌دهد.

۹ کدام فعالیت زیر در حسابداری ملی محاسبه نمی‌شود؟

- ۱) تعمیر لوازم منزل در یک فروشگاه
- ۲) خرید کردن سبزی و دسته‌بندی آن جهت فروش
- ۳) حمل مسافر از طریق نرم‌افزارهای اینترنتی
- ۴) دستفروشی در قطارهای متروی تهران

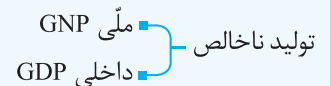
۱۰ فعالیت غیرقانونی و زیرزمینی نظیر قاچاق

- ۱) جزء تولید کشور محسوب نمی‌شود.
- ۲) در صورت کشف و ضبط جزء تولید کشور تلقی می‌شود.
- ۳) جزء تولید کشور محسوب می‌شود.
- ۴) در صورت تولید در داخل کشور جزء تولید ناخالص داخلی تلقی می‌شود.

(شماره ۹۳)

تولید ناخالص ملی و داخلی

برای اندازه‌گیری تولید هر کشور، نیاز به شاخص‌های اندازه‌گیری است.

تولید ناخالص ملی: ارزش پولی تمام کالاها و خدمات نهایی است که در طول یک سال، توسط یک ملت تولید شده است. (چه در داخل کشور و چه خارج از کشور)

$$GNP = \left[\begin{array}{l} \text{ارزش پولی تمامی تولیدات یک سال توسط اعضای یک} \\ \text{ملت که در کشور خود اقامت دارند.} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ارزش پولی تمامی تولیدات یک سال توسط اعضای یک} \\ \text{ملت که در خارج از کشور خود اقامت دارند.} \end{array} \right]$$

تولید ناخالص داخلی: ارزش پولی کلیه کالاها و خدمات نهایی است که در طول یک سال، در داخل مرزهای جغرافیایی یک کشور تولید می‌شود.

$$GDP = \left[\begin{array}{l} \text{ارزش پولی تمامی تولیدات یک سال توسط اعضای یک} \\ \text{کشور که در داخل کشور تولید می‌شود.} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ارزش پولی کلیه تولیدات یک سال توسط خارجیان مقیم} \\ \text{یک کشور که در داخل خاک آن کشور تولید می‌شود.} \end{array} \right]$$

- قدرت اقتصادی و تولیدی بیشتر
 - بهره‌وری بالاتر
 - استفاده بهینه از همه عوامل تولید
- میزان زیاد تولید ناخالص ملی و داخلی نشان‌دهنده این موارد است

تذکر: در برخی موارد از این دو شاخص به‌عنوان درجه پیشرفت هر ملت و سطح زندگی اعضای آن استفاده می‌شود.

پیدایش بانک

به دنبال رونق گرفتن تجارت در جوامع بشری به‌ویژه ابتدا در تمدن اسلامی قرن سوم تا هشتم هجری و سپس در اروپای قرن شانزدهم و هفدهم میلادی، نیاز به پول و خدمات آن بیشتر شد.

مؤسسات مالی با جریان یافتن پول‌های کاغذی و اعتبار و اعتماد به آن‌ها تأسیس شدند که کار اصلی آن‌ها حفظ و تأمین امنیت پول و آسان‌سازی نقل و انتقال آن‌ها از شهری به شهر دیگر بود.

این مؤسسات ابتدا صرافی و سپس بانک نامیده می‌شدند.

کار اصلی مؤسسات مالی — حفظ و تأمین امنیت پول — آسان‌سازی نقل و انتقال پول‌ها بین شهرها

نقش صرافی‌ها و بانک‌ها: با آسان کردن فعالیت‌های تجاری به افزایش مبادلات و تولید بیشتر کمک می‌کردند.

اعتبار مؤسسات مالی ابتدایی ناشی از این بود که مؤسسان آن‌ها بازرگانان معروف، ثروتمند و مورد اعتماد مردم بودند.

این مؤسسات در مقابل خدماتی که ارائه می‌کردند، کارمزد دریافت می‌کردند.

مدیران این مؤسسات با گذشت زمان دریافته‌اند — در اغلب موارد صاحبان پول‌های فلزی، همه پول خود را از صندوق مؤسسه خارج نمی‌کنند و به همین دلیل، بخشی از کل پول‌های موجود در صندوق مؤسسه برای پاسخ‌گویی به مراجعان کافی است.

همزمان با مراجعه تعدادی از افراد به مؤسسه برای دریافت پول خود، عده‌ای دیگر نیز برای واریز پول به حسابشان مراجعه می‌کنند. در نتیجه، هیچ‌گاه موجودی صندوق به صفر نمی‌رسد.

با این شرایط همواره مقداری پول به‌صورت راکد در صندوق باقی می‌ماند که برخی را بر این واداشت که این پول‌ها را به‌کار گیرند.

از دیرباز، صاحبان پول‌های راکد دو دسته بودند — عده‌ای پول خود را به‌صورت قرض‌الحسنه در اختیار دیگران قرار داده و نیاز هم‌نوعان خود را تأمین می‌کردند و همچنین با مشارکت مالی در تجارت و یا تولید، بخشی از سود آن فعالیت اقتصادی را به‌دست می‌آوردند (صرافان دیندار).

عده‌ای که پول‌های راکد خود را به نیازمندان یا بازرگانان وام می‌دادند و در مقابل، مبالغی اضافه بر وام دریافت می‌کردند و در فعالیت‌های اقتصادی مشارکت نمی‌کردند و ضرری متحمل نمی‌شدند. این عده برخلاف آموزه‌های همه‌آدیان، رباخوار بودند. (مؤسسات ربوی)

اما سؤال اصلی اینجاست که، در این مؤسسات پولی (صرافی یا بانک) مالک پول‌های راکد کیست؟

صرافان و مؤسسات مالی دیندار (غیرربوی) — پول‌های مردم را نزد خود امانت می‌دانستند. بدون اجازه و رضایت صاحبان اصل پول‌ها از آن‌ها استفاده نمی‌کردند. با دادن وام قرض‌الحسنه نیاز هم‌نوعان خود را تأمین می‌کردند و با مشارکت مالی در تجارت یا تولید، بخشی از سود آن فعالیت اقتصادی را به‌دست می‌آوردند. پول‌های راکد را با اجازه صاحبان اصلی و از سوی آن‌ها در فعالیت‌های اقتصادی به‌کار می‌گرفتند. سود فعالیت‌های اقتصادی مال صاحب اصلی پول است. این مؤسسات صرفاً واسطه و وکیل صاحبان پول‌های راکد بودند و فقط حق الوکاله خود را برمی‌داشتند.

صرافان و مؤسسات جوامع غیردینی (ربوی) — پول‌های راکد موجود در صندوق را قرض مردم به خود و مال خود می‌دانستند. بدون رضایت صاحبان اصلی پول‌ها، آن‌ها را به مردم وام می‌دادند. در مقابل اعطای وام به نیازمندان یا بازرگانان، مبلغی اضافه بر اصل وام (ربا) از مردم دریافت می‌کردند. بخشی از ربا را به سپرده‌گذاران می‌دادند تا آن‌ها را به سپرده‌گذاری بیشتر تشویق کنند و توان وام‌دهی خود را افزایش دهند. سرمنشأ به‌وجود آمدن بانک‌های ربوی بودند.

۳۰ بانک‌ها با هدف تسهیل عملیات اعطای وام و اعتبار، اقدام به تهیه اسنادی نموده‌اند تا ضمن ارائه خدمت در کوتاه‌ترین زمان بتوانند این اسناد است و صاحبان آن قبل از سررسید، آن‌ها را به دیگران منتقل کنند.

- ۱) طلب خود را از وام‌گیرنده دریافت کنند - قابل انتقال - می‌توانند
- ۲) طلب خود را از وام‌گیرنده دریافت کنند - غیرقابل انتقال - نمی‌توانند
- ۳) خواسته و نیاز وام‌گیرنده را برآورده کنند - قابل انتقال - می‌توانند
- ۴) خواسته و نیاز وام‌گیرنده را برآورده کنند - غیرقابل انتقال - نمی‌توانند

۳۱ کدام گزینه جزء اسناد اعتباری نیست؟

- ۱) چک ۲) سفته ۳) برات ۴) اوراق سهام

انواع اسناد اعتباری

اسناد اعتباری دیداری (چک)

- ۱) به محض رؤیت بانک و بدون اطلاع قبلی، قابل پرداخت است.
 - ۲) صاحبان این نوع اسناد، مبلغ مورد نظر را در وجه خود یا هر کسی که مد نظر دارند، روی سند یادداشت می‌کنند.
 - ۳) بانک مبلغ قیدشده را به فردی که سند در وجه او صادر شده، پرداخت می‌کند.
 - ۴) چک یا پول تحریری، همانند پول نقد در معاملات مختلف، مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- اگرچه طبق قانون، چک سند بهادار بدون تاریخ است، در کشور ما براساس عرف، متأسفانه به غلط از آن به جای سند اعتباری مدت‌دار استفاده می‌شود که مشکلات زیادی مانند چک برگشتی و زندانیان چک را ایجاد کرده است. بد نیست بدانید درج تاریخ آینده روی چک، غیرقانونی است.

اسناد اعتباری کوتاه‌مدت (سفته)

- ۱) زمان بازپرداخت این دسته از اسناد یک سال یا کمتر است.
- ۲) یکی از اسنادی که بانک‌ها در مقابل اعطای وام از وام‌گیرنده درخواست می‌کنند، سفته است و این سند در معاملات بازرگانی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- ۳) سفته سندی است که به موجب آن، بدهکار متعهد می‌شود مبلغ معینی را در زمان مشخص به طلبکار پرداخت کند.
- ۴) هر برگ سفته سقف خاصی برای تعهد کردن دارد. مثلاً اگر روی سفته‌ای نوشته شده باشد تا «یک میلیون ریال»، یعنی آن سفته حداکثر برای تعهد ۱۰۰ هزار تومان دارای اعتبار است و با آن نمی‌توان به پرداخت مثلاً ۲۰۰ هزار تومان را تعهد کرد.
- ۵) طلبکار پس از دریافت سفته باید آن را تا زمان سررسید نزد خود نگه دارد، و در صورتی که قبل از زمان سررسید سفته به پول آن نیاز پیدا کند، می‌تواند سفته را پشت‌نویسی (ظهنویسی) کرده و با دریافت مبلغی کمتر، طلب خود را به دیگری انتقال دهد.
- ۶) سفته را می‌توان از بانک‌ها خریداری کرد.

نکته در استفاده از تمام اسناد اعتباری باید به شدت دقت کرد تا در دام سوءاستفاده‌کنندگان نیفتاد. قبل از هرگونه اقدام بهتر است از وکیل یا فرد آگاه، اطلاع کسب کرد؛ به طور مثال، در صورتی که سفته‌ای چند بار پشت‌نویسی شود، یعنی افراد متعددی آن را گرفته و به فرد دیگری منتقل کرده باشند، دارنده آن می‌تواند به هر کدام از آن‌ها مراجعه کند؛ بنابراین انتقال سفته پایان کار شما نیست.

اسناد اعتباری بلندمدت

در مواقعی که دولت یا مؤسسات خصوصی برای رفع مشکلات یا گسترش فعالیت اقتصادی خود به امکانات مالی نیاز پیدا می‌کنند ممکن است به انتشار اوراق مشارکت اقدام کنند. افراد یا مؤسسات خصوصی با خرید این اوراق ضمن دریافت سود علی‌الحساب در فواصل زمانی مشخص شده، اصل طلب خود را در زمان سررسید دریافت می‌کنند (در نظام مالی غیراسلامی از اوراق قرضه به جای اوراق مشارکت استفاده می‌شود). بازپرداخت این گونه از اسناد اغلب بیش از یک سال طول می‌کشد و به همین دلیل، آن را جزء اسناد اعتباری بلندمدت قرار می‌دهند.

۳۷ چه تعداد از فعالیت‌های زیر جزء فعالیت‌های مختلف بانک‌ها نیست؟

- الف) نگهداری سهام و اوراق بهادار
 ب) انجام وظیفه قیومت، وصایت و وکالت برای مشتریان طبق مقررات مربوطه
 ج) پرداخت بدهی مشتریان در صورت درخواست آن‌ها
 د) دریافت سود سهام مشتریان و واریز به حساب آن‌ها
- سه (۱) دو (۲) یک (۳) هیچ (۴)

نظام بانکی بدون ربا

از آن‌جا که هر نوع دریافت پول اضافی از وام‌گیرنده براساس فقه اسلامی، ربا تلقی می‌شود و حرام است، قانون عملیات بانکی بدون ربا تصویب شد و از سال ۱۳۶۳ به اجرا درآمد.

عملیات بانکی بدون ربا — بانک‌ها از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم در طرح‌های تولیدی و عمرانی درآمد کسب می‌کنند. بانک‌ها می‌توانند تحت یازده عقد اسلامی مجاز، به اشخاص تسهیلات مالی اعطا کنند و از این طریق به طور غیرمستقیم در سرمایه‌گذاری‌ها شرکت کنند.

با این قوانین، بانک‌های اسلامی از حالت واسطه‌گری خارج و به نهادی فعال در عرصه تولید و اقتصاد کشور تبدیل می‌شوند. به دلیل این فعالیت‌های بانکی، که در بخش واقعی اقتصاد است، سود بانکی (علی‌الحساب یا قطعی) اعطایی به سپرده‌گذاران در قانون، ربا تلقی نشده است. یازده عقد مجاز اسلامی در زمینه اسلامی به شرح زیر است:

عقود اسلامی مجاز

- ۱ **قرض الحسنه:** قراردادی است که در آن یکی از طرفین قرارداد (در این‌جا بانک) مقدار معینی از مال خود را در زمان حال به دیگری (در اینجا مشتری بانک) واگذار می‌کند. در مقابل، قرض‌گیرنده متعهد می‌شود که عین مال یا قیمت آن را در زمان معین بازپس دهد.
- ۲ **مضاربه:** قراردادی است که به موجب آن، بانک سرمایه را تأمین می‌کند و طرف دیگر با آن به تجارت می‌پردازد. در نهایت، سود سرمایه بین بانک و طرف دیگر تقسیم می‌شود.
- ۳ **مشارکت مدنی:** قراردادی بازرگانی است که به موجب آن دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی (از جمله بانک) سرمایه نقدی یا جنسی خود را به شکل مشاع و به منظور ایجاد سود درهم می‌آمیزند.
- ۴ **مشارکت حقوقی:** قراردادی است که طی آن بانک قسمتی از سرمایه شرکت‌های سهامی جدید را تأمین، و یا قسمتی از سهام شرکت‌های سهامی موجود را خریداری می‌کند و از این طریق در سود آن‌ها شریک می‌شود.
- ۵ **فروش اقساطی:** بانک‌ها بنا به تقاضای کتبی مشتریان خود، ماشین‌آلات و تأسیساتی را که عمر مفید آن‌ها بیش از یک سال است، خریداری می‌کنند و به صورت قسطی به مشتریان می‌فروشند.
- ۶ **معاملات سلف:** بانک محصولات تولیدی آینده بنگاه‌ها را پیش خرید می‌کند.
- ۷ **اجاره به شرط تملیک:** طبق این قرارداد، بانک مورد اجاره را تهیه می‌کند و در اختیار مشتری (مستأجر) قرار می‌دهد. در صورتی که مستأجر به تعهدات خود عمل، و اقساط خود را تأدیه کند، در پایان مدت اجاره، مالک عین مال مورد اجاره می‌شود.
- ۸ **جعاله:** طبق قرارداد، کارفرما تعهد می‌کند در برابر عمل مشخص کارگزار یا عامل، اجرت معینی به او بپردازد.
- ۹ **مزارعه:** طبق این قرارداد، بانک زمین مشخصی را برای مدت معین در اختیار طرف دیگر قرار می‌دهد تا در آن کشاورزی کند. در نهایت، سود حاصل بین دو طرف تقسیم می‌شود.
- ۱۰ **مساقات:** قراردادی است میان صاحب باغ و دیگری که به‌ازای دریافت مقداری از محصول، کار نگهداری از باغ و برداشت را انجام می‌دهد.
- ۱۱ **خرید دین:** طبق این قرارداد، بانک‌ها می‌توانند اسناد و اوراق تجاری متعلق به واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی را تنزیل کنند.

ثبات قیمت‌ها

هدف دیگر دولت در عرصه اقتصاد، جلوگیری از افزایش بی‌رویه و نوسانات قیمت‌هاست.

وضعیت تورم زیاد

۱ قیمت کالاها و خدمات به سرعت زیاد می‌شود.

۲ اقتصاد کشور دچار اختلال می‌شود.

۳ از آنجا که درآمد افراد کم‌درآمد جامعه، متناسب با تورم زیاد نمی‌شود، این گروه برای تأمین کالای موردنیاز خود با مشکلات جدی روبه‌رو می‌شوند؛

در نتیجه، سطح رفاه عمومی کاهش می‌یابد.

در این شرایط دولت تلاش می‌کند:

۱ تا حد ممکن از افزایش بی‌رویه قیمت‌ها جلوگیری نماید.

۲ با اتخاذ سیاست‌های مناسب، تورم را مهار و رشد قیمت‌ها را تثبیت کند.

رشد و پیشرفت اقتصادی

دولت‌ها با هدف افزایش رونق اقتصادی و رفاه مردم و همچنین حضور مؤثر در رقابت‌های جهانی با دیگر اقتصادها، ظرفیت تولیدی و امکانات کشور را افزایش می‌دهند.

بهبود توزیع ثروت و درآمد

نکته: درآمد و ثروت متفاوت است؛ درآمد، متغیری جاری، دارایی یا ثروت، متغیری انباره است؛ به‌طور مثال، سود یک شرکت یا حقوق یک کارمند، که ماهانه تحقق می‌یابد، متغیری جاری است و اتومبیل یا ساختمان آن‌ها، که دارایی و ثروت است، متغیری انباره می‌باشد و در طول زمان، افزوده یا کاسته می‌شود.

فرق دارایی و ثروت این است که دارایی در فرایند تولید و مولد بودن و کسب عایدی است، اما ثروت راكد است.

اهداف مهم و مورد توجه دولت‌ها

۱ تقسیم برابر فرصت‌ها

۲ توزیع عادلانه ثروت و درآمد

۳ مقابله با فقر

۴ ارتقای سطح زندگی اقشار کم‌درآمد و فقیر

از نظر اقتصاددانان، رفع فقر و حمایت از اقشار کم‌درآمد جامعه، باعث توسعه و افزایش روند توسعه‌یافتگی جامعه می‌شود. از آن‌جا که فقر مانعی بر سر راه پیشرفت همه‌جانبه کشور است، دولت برای مقابله با آن، سیاست‌هایی را طراحی و اجرا می‌کند.

۵ کدام فعالیت جزء اهداف اقتصادی دولت نیست؟

۱ رشد و توسعه اقتصادی

۲ ایجاد اشتغال کامل و ثبات اقتصادی

۳ بهبود وضع توزیع درآمد

۴ تأسیس مؤسسات تولیدی و استخدام افراد جویای کار

۶ کدام گزینه معرّف مفهوم «اشتغال کامل» است؟

۱ اشتغال کامل به معنی صفر بودن نرخ بیکاری است.

۲ همه عوامل تولید در فرایند تولید شرکت داشته باشند و هیچ نهاده‌ای خواسته یا ناخواسته غیرمولد نماند.

۳ همه عوامل تولید امکان شرکت در فرایند تولید را داشته باشند و هیچ نهاده‌ای ناخواسته بلااستفاده یا غیرمولد نماند.

۴ استخدام همه متقاضیان کار و ایجاد شغل جدید برای نیروی کار جدید

۷ کدام گزینه به ترتیب «بیکاری داوطلبانه» و «بیکاری اصطلاحی» را درست تعریف می‌کند؟

۱ برخی افراد داوطلبانه ترک شغل می‌کنند تا برای نیروی کار جدید اشتغال ایجاد کنند. - برخی افراد زمانی شغل دارند و زمانی بی‌کارند.

۲ برخی افراد خود حاضر به کار نیستند. - برخی افراد در حال جابه‌جایی از کاری به کار دیگر هستند.

۳ برخی افراد خود حاضر به کار نیستند. - برخی افراد به دنبال شغلی متناسب با شرایط خود هستند.

۴ برخی افراد داوطلبانه اقدام به تأسیس شغل شخصی نموده‌اند. - برخی افراد در حال جابه‌جایی از کاری به کار دیگر هستند.

مالیات مستقیم: مالیاتی است که به طور مستقیم از مؤدیان اخذ می شود.

با این نوع مالیات دولت می تواند افراد پردرآمد و کم درآمد را از هم جدا کند و فقط از گروه خاصی مالیات بگیرد. در این نوع مالیات، امکان انتقال بار مالیات به دیگران کم است.

مالیات بر درآمد: به انواع درآمدها تعلق می گیرد، مثل مالیات بر حقوق، مالیات بر درآمد اصناف، مالیات بر درآمد املاک
مالیات غیرمستقیم: مالیات بردارایی و ثروت: این نوع مالیات به انواع دارایی اعم از منقول و غیرمنقول، مثل خانه، زمین و اتومبیل و... تعلق می گیرد.
مالیات غیرمستقیم: مالیاتی است که افراد در صورت انجام یک رفتار یا فعالیت اقتصادی باید به دولت بپردازند. مثلاً افراد در صورت خرید کالاها یا واردات بعضی کالاها باید مالیات آن را بپردازند.
 در مالیات غیرمستقیم، پرداخت کننده نهایی مشخص نیست و امکان انتقال بار مالیاتی بسیار زیاد است.

مالیات غیرمستقیم

۱) **مالیات بر نقل و انتقال دارایی:** این نوع مالیات، هنگام معاملات پرداخت می شود. همچنین در هنگام مرگ افراد، معمولاً دارایی فرد را به ورثه نقل و انتقال می دهند، بنابراین مالیات این نقل و انتقال تحت عنوان «مالیات بر ارث» دریافت می شود.

۲) **حقوق و عوارض گمرکی:** دولت برای صادرات و واردات کالاها مالیات وضع می کند که ابزاری برای کنترل صادرات، کاهش واردات و در کل سیاست گذاری تجاری است.

۳) **عوارض:** دولت در مقابل خدماتی که به مردم ارائه می کند، از آن ها مالیات می گیرد، مثل عوارض شهرداری یا عوارض مندرج در قبوض که در واقع بهای خدمات ارائه شده توسط دولت است.

۴) **مالیات بر فروش:** این مالیات به مصرف کننده و در مرحله خرده فروشی اصابت می کند و فروشنده موظف است مبلغ مالیات را از قیمت اصلی جدا و به اطلاع خریدار برساند.

هدف از اخذ این مالیات

۱- درآمدزایی برای دولت
 ۲- کنترل رفتار مصرف کننده، به عنوان مثال با افزایش مالیات یک کالا، قیمت آن کالا افزایش یافته و مقدار تقاضا برای مصرف آن کالا کاهش می یابد. (مثل دخانیات یا کالاهای خارجی)

۵) **مالیات بر ارزش افزوده:** این مالیات چندمرحله ای بوده و برحسب ارزش افزوده هر کالا در مراحل تولید و تکمیل آن تا مصرف نهایی دریافت می شود. در نتیجه، شفافیت مالیاتی، افزایش می یابد و انگیزه فرار از پرداخت مالیات و مالیات گیری چندگانه کاهش می یابد؛ چرا که مالیات پرداخت شده توسط تولیدکننده قبلی از مقدار مالیات تولیدکننده فعلی کسر می شود.
 کالاها و خدمات واسطه ای از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده معاف اند.

۲۹) کدام گزینه مبین پاسخ درست پرسش های زیر است؟

الف) در رابطه با مالیات مستقیم و غیرمستقیم کدام گزینه درست است؟

ب) در کدام نوع مالیات دولت می تواند افراد پردرآمد و کم درآمد جامعه را از هم تفکیک کرده و فقط از گروه خاص مالیات بگیرد.

ج) دلیل استفاده دولت از مالیات مستقیم چیست؟

۱) الف: مالیات مستقیم بر درآمد، دارایی و نقل و انتقال دارایی افراد و تعلق گرفته و مالیات غیرمستقیم به میزان خرید و مصرف افراد وابسته است.
 ب: مالیات غیرمستقیم ج: امکان انتقال بار مالیاتی آن زیاد است.

۲) الف: مالیات مستقیم بر درآمد، دارایی و ثروت افراد تعلق می گیرد و مالیات غیرمستقیم به رفتار یا فعالیت اقتصادی معینی تعلق می گیرد.
 ب: مالیات مستقیم ج: امکان انتقال بار مالیاتی آن کم است.

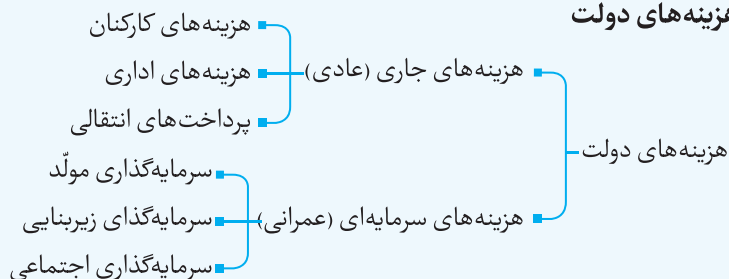
۳) الف: مالیات مستقیم بر درآمد، دارایی و ثروت افراد تعلق می گیرد و مالیات غیرمستقیم به رفتار یا فعالیت های اقتصادی معینی تعلق می گیرد.
 ب: مالیات غیرمستقیم ج: امکان انتقال بار مالیاتی آن کم است.

۴) الف: مالیات مستقیم بر میزان درآمد، ثروت و دارایی منقول و غیرمنقول افراد بستگی دارد و مالیات غیرمستقیم به انجام رفتار یا فعالیتی مانند واردات یا خرید بستگی دارد. ب: مالیات مستقیم ج: امکان انتقال بار مالیاتی آن زیاد است.

هزینه‌های دولت

مخارج عمومی یا دولتی: به هزینه‌هایی که دولت برای انجام وظایف متعدد خود باید صرف کند، مخارج عمومی گفته می‌شود.

هزینه‌های جاری یا عادی: هزینه‌هایی که همیشه وجود دارد و متناسب با سیاست‌های دولت تغییر می‌کند، هزینه‌های جاری یا عادی نامیده می‌شود.

به دلیل رشد جمعیت و افزایش درآمد جامعه در طی زمان، معمولاً در طول زمان کمتر پیش می‌آید که هزینه‌های جاری، سیر نزولی داشته باشد.

● **هزینه‌های کارکنان:** شامل حقوق و مزایای تمام کارکنان و کارمندان ادارات دولتی و نهادهای کشوری و لشکری است که برای ارائه خدمات به مردم

استخدام بخش دولتی شده‌اند، مثل حقوق و مزایای نظامیان، قضات، معلمان و ...

● **هزینه‌های اداری:** شامل هزینه‌هایی است که برای چرخش کار جاری ادارات و نهادها صرف می‌شود، مثل هزینه حمل و نقل، اجاره، ملزومات

اداری و ...

● **پرداخت‌های انتقالی:** هزینه‌های بلاعوض است که با هدف ۱- تأمین اجتماعی ۲- ایجاد توازن اجتماعی ۳- رفع نابرابری‌ها ۴- حمایت از تولید، به

گروه‌های خاص پرداخت می‌شود؛ مثل پرداخت‌ها به آسیب‌دیدگان حوادث طبیعی، یارانه برای ثابت نگاه داشتن قیمت‌ها، طرح شهید رجایی و ...

هزینه‌های سرمایه‌گذاری یا عمرانی

● **هزینه‌های سرمایه‌گذاری:** عبارت است از هزینه‌هایی که صرف احداث بنا یا خرید کالایی می‌شود که با بقای اصل آن مورد استفاده قرار می‌گیرد، مانند

هزینه‌های احداث کارخانه پتروشیمی و فولادسازی، خرید ماشین‌آلات مثل تراکتور و ...، ساخت سد، جاده و ... (معمولاً عمر این تأسیسات بیشتر

از یک سال است.)

● **سرمایه‌گذاری زیربنایی:** هزینه‌هایی است که با دو منظور انجام می‌گیرد: ۱- تقویت توان اقتصادی کشور ۲- به ثمر رسیدن سایر فعالیت‌های اقتصادی،

به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی لازمه تحقق و بهره‌برداری مطلوب از فعالیت‌های اقتصادی است، مثل ساخت و ساز جاده‌ها، خطوط راه‌آهن،

شبکه‌های عظیم آبرسانی، سدسازی، ساخت نیروگاه و ...

● **سرمایه‌گذاری‌های مولد:** برای تولید کالای نهایی دولت ملزم به ایجاد و استقرار برخی از کارخانه‌ها و صنایع است، مثل کارخانه‌های نساجی،

خودروسازی، تراکتورسازی و مواد غذایی.

● **سرمایه‌گذاری اجتماعی:** این نوع سرمایه‌گذاری‌ها مانند سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی زمینه لازم را برای تولید کالاها فراهم می‌کند؛ از آن جهت که

انسان و تفکر او محور تولیدند، پس اهمیت سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی برای تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص بسیار زیاد است.

● این سرمایه‌گذاری مهم‌ترین سرمایه‌گذاری دولت است، زیرا بدون نیروی متخصص انجام سرمایه‌گذاری و کسب استقلال اقتصادی غیرممکن است.

● هزینه‌های آموزش و پرورش و علم و فرهنگ نوعی سرمایه‌گذاری اجتماعی است؛ زیرا آموزش نیروی ماهر مستقیماً به افزایش تولید منجر می‌شود و تفاوت

عمده کشورهای پیشرفته و عقب‌مانده در درجه اول برخورداری از سرمایه‌های انسانی و در درجه دوم گسترش علم و فرهنگ و سرمایه اجتماعی است.

۳۷ چند مورد از عبارات زیر نادرست است؟

الف) حقوق و مزایای تمام کارکنان و کارمندان ادارات دولتی و کارمندان و بازنشستگان از هزینه‌های اداری دولت است.

ب) در قانون بودجه علاوه بر ماده واحد و تبصره‌ها، بودجه هر دستگاه نیز جداگانه و به ریزمواد وجود دارد.

ج) بسیاری از دانشمندان اقتصاد معتقدند که باید تمامی هزینه‌های تربیت نیروی انسانی - نه فقط هزینه‌های ساخت مدارس و دانشگاه‌ها و

بیمارستان‌ها را - به عنوان هزینه سرمایه‌گذاری منظور کنیم.

د) تمامی درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات شرکت‌های دولتی به استثنای بانک‌ها، بیمه‌های دولتی و برخی سازمان‌های توسعه‌ای به

حساب‌های معرفی شده از سوی خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود.

ه) به دلیل اهمیت و جایگاه خزانه‌داری، اصل ۵۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی به این موضوع اختصاص یافته است.

یک (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴)

۳۳ در طول تاریخ، مالیات همواره از مهم‌ترین منابع درآمد دولت بوده و امروزه نیز در بیشتر کشورهای جهان یکی از ابزارهای مؤثر کسب درآمد برای دولت‌هاست. در بیشتر کشورها قانون مالیات به وسیله مجلس نمایندگان وضع می‌شود.

۳۴ در صورتی که عدالت مالیاتی مورد توجه قرار گیرد، مالیات یکی از ابزارهای مؤثر در رفع نابرابری‌های اقتصادی - اجتماعی است.

۳۵ دولت به دو دلیل از مردم مالیات می‌گیرد: اول این که دولت بهای برخی از کالاها و خدمات عمومی، مثل امنیت را مستقیم از شهروندان دریافت نمی‌کند و دوماً دولت رفع نابرابری بین افراد پردرآمد و کم‌درآمد را وظیفه خود می‌داند.

۳۶ آن چه را مالیات بر آن وضع می‌شود، پایه مالیاتی می‌نامند.

۳۷ الف) پرداخت‌کننده مالیات یا همان مؤدی مالیات، اشخاص حقیقی و حقوقی هستند که طبق قانون به دلایل کسب درآمد، سود، انتقال دارایی و نظایر آن موظف به پرداخت مالیات هستند. آن چه را که مالیات بر آن وضع می‌شود پایه مالیاتی گویند.

۳۸ از آن جا که پایه مالیاتی چیزی است که مالیات بر آن وارد می‌شود، منظور از تغییر پایه مالیاتی تغییر اقلامی است که مالیات بر آن‌ها وضع می‌شود.

۳۹ الف) مالیات مستقیم مالیاتی است که به طور مستقیم از مؤدیان دریافت می‌شود. این مالیات به دو دسته عمده مالیات بر درآمد و مالیات بر دارایی و ثروت تقسیم می‌شود. مالیات‌هایی که تحقق آن به رفتار یا فعالیت اقتصادی، مانند واردات یا خرید، بستگی دارد، مالیات‌های غیرمستقیم نامیده می‌شود.

ب) در مالیات مستقیم دولت می‌تواند افراد پردرآمد و کم‌درآمد یا افراد ثروتمند و فقیر را از هم جدا کند و فقط از گروه خاصی مالیات بگیرد. در مالیات غیرمستقیم پرداخت‌کننده نهایی مشخص و معین نیست.

ج) در مالیات مستقیم دولت می‌تواند افراد پردرآمد و کم‌درآمد را از هم جدا کند و فقط از گروه خاصی مالیات بگیرد؛ زیرا در این نوع مالیات امکان انتقال بار مالیاتی به دیگران کم است.

۳۰ الف) از آن جا که حقوق و عوارض گمرکی به کالاهای صادراتی یا وارد شده تعلق می‌گیرد، پس مالیات بر مواد اولیه وارداتی در این گروه قرار می‌گیرد.

ب) انواع عوارض مثل عوارض مندرج در قبوض و عوارض شهرداری‌ها، یعنی آن مبلغی که شهرداری‌ها در قبال خدماتی که به مردم ارائه می‌کنند، مانند نظافت و ... از مردم دریافت می‌کند، مالیات تلقی می‌شود.

ج) مالیات بر ارزش افزوده چند مرحله است و در هر یک از مراحل تولید و تکمیل تا مصرف نهایی برحسب ارزش افزوده گرفته می‌شود.

د) مالیات بردارایی و ثروت می‌تواند به انواع دارایی اعم از منقول و غیرمنقول همچون خانه، زمین، اتومبیل و ... تعلق گیرد.

۳۱ در نرخ ثابت مالیاتی نرخ مالیات در مقادیر مختلف درآمد و دارایی ثابت است و تغییر نمی‌کند. در نرخ تصاعدی نرخ مالیات با افزایش درآمد، زیاد و به عکس، با کاهش درآمد یا دارایی، کم می‌شود.

۳۲ توضیح: در این‌گونه سؤال‌ها، که میزان درآمد خالص مدنظر است، بایستی ابتدا درآمد و مالیات سالانه را محاسبه نمود و سپس طبق فرمول زیر به درآمد خالص دست یافت.

الف: کل مالیات پرداختی طی یک سال - درآمد ناخالص سالیانه = درآمد خالص سالانه
از آن جایی که در این سؤال برای هر فرد یک نرخ مالیات بیان شده است پس افراد موظف هستند که از کل درآمد خود، مالیات را پرداخت کنند.

ریال $96,000,000 = 8,000,000 \times 12$ = درآمد سالیانه فرد A

ریال $14,400,000 = 96,000,000 \times \frac{15}{100}$ = مالیات سالیانه فرد A

ریال $81,600,000 = 96,000,000 - 14,400,000$ = درآمد خالص سالیانه فرد A

ریال $81,600,000$

توجه: دقت کنید که برای سهولت در محاسبات می‌توان درآمد خالص ماهیانه را محاسبه نمود و در انتها با ضرب این درآمد در عدد ۱۲، درآمد خالص سالیانه را محاسبه کرد.

ریال $2,400,000 = 12,000,000 \times \frac{20}{100}$ = مالیات ماهیانه فرد B

ریال $9,600,000 = 12,000,000 - 2,400,000$ = درآمد خالص ماهیانه

ریال $115,200,000 = 9,600,000 \times 12$

ریال $115,200,000 = 9,600,000 \times 12$

ریال $115,200,000 = 9,600,000 \times 12$

ب) از آن جا که با افزایش درآمد نرخ مالیاتی نیز افزایش یافته است، پس نرخ مالیاتی نرخ تصاعدی بوده است.

۳۳

ریال $5,100,000 = \frac{61,200,000}{12} = \frac{\text{مالیات سالیانه}}{12}$ = مالیات ماهانه
مالیات ماهیانه + درآمد خالص (مانده خالص) = ماهیانه = درآمد ماهیانه (ناخالص) فرد A
ریال $34,000,000 = 28,900,000 + 5,100,000$ = درآمد ماهیانه

ریال $72,750,000 = \frac{873,000,000}{12}$ = مالیات ماهیانه فرد B
ریال $242,500,000 = 169,750,000 + 72,750,000$ = درآمد ماهیانه

ریال $68,400,000 = \frac{820,800,000}{12}$ = مالیات ماهیانه فرد C
ریال $273,000,000 = 204,600,000 + 68,400,000$ = درآمد ماهیانه (ناخالص)

۳۴ الف) از آن جا که درآمد فرد A بین ۲,۰۰۰,۰۰۰ و ۳,۵۰۰,۰۰۰ قرار دارد، طبق جدول، نرخ مالیاتی این فرد ۶ درصد است.

ریال $3,487,000 \times \frac{6}{100} = 209,220$

ریال $209,220 = 3,487,000 \times \frac{6}{100}$

ریال $2,510,640 = 209,220 \times 12 = 2,510,640$ = مالیات ماهیانه = مالیات سالیانه

ب) نرخ مالیات مربوط به فرد B طبق جدول، ۱۲ درصد است.

ریال $1,625,520 = 12 \times \text{درآمد فرد} = \text{مالیات ماهیانه (B)}$

ریال $1,625,520 = 12 \times \text{درآمد فرد} = \text{مالیات ماهیانه (B)}$

ریال $11,920,480 = 1,625,520 \times 12 = 11,920,480$ = درآمد خالص ماهیانه

۲۴ تولید پوشاک با مارک انگلیسی در کشور بنگلادش، محسوب می‌شود.

(۱) صنایع گلخانه‌ای (۲) تولید فراملیتی (۳) محصول نرم (۴) محصول راهبردی

۲۵ اقتصادهای هوشمند چگونه مزیت‌های اقتصادی کشورهای دیگر را به خود اختصاص می‌دهند؟

- (۱) با احیا و خلق مزیت‌های اقتصادی شبیه دیگران
- (۲) با تأسیس مؤسسات چندملیتی و فراملیتی
- (۳) با سیاست‌های تجاری، یارانه‌های مختلف و انواع تسهیلات اقتصادی
- (۴) با احیای مزیت نسبی راهبردی و ارتباطات سیاسی و غیرسیاسی

قیمت‌گذاری ناعادلانه

● قیمت‌گذاری ناعادلانه قدرت‌های اقتصادی، ارزش‌های نابرابری بین محصولات کشورهای قوی و کشورهای ضعیف برقرار می‌کند و در نتیجه انرژی، محصولات کشاورزی، غذا، اغلب محصولات خام و فاقد فناوری قوی در دنیا ارزان و در مقابل محصولات با فناوری بالا و دانش بنیان، گران است. تجارت جهانی منافع را افزایش می‌دهد به شرط این‌که منافع حاصل از تجارت، عادلانه تقسیم شود و از سوی برخی کشورهای قدرتمند مصادره نشود.

ضرورت تعاملات بین‌المللی و حضور جهانی

● تأکید بر استقلال اقتصادی و خودکفایی و حمایت از تولید ملی به جای واردات، به معنای قطع روابط تجاری و اقتصادی با دنیا، انزوا و گوشه‌گیری از اقتصاد بین‌المللی نیست. عرصه تجارت بین‌الملل، عرصه تلاش و رقابت است. در فضای رقابتی افرادی موفق می‌شوند که:

- ۱) توانمندی‌های تولیدی خود را بشناسند و آن‌ها را افزایش دهند. (مزیت نسبی)
- ۲) فرصت‌های بین‌المللی را خوب بشناسند و با هوشمندی و کوشش فراوان و افزایش همکاری‌های دو جانبه بین‌المللی از آن‌ها بهره‌مند شوند.

شکندگی و آسیب‌پذیری اقتصادی

● در یک جامعه شهری، هر فردی متناسب با تخصص خود در یک شغل و حرفه مشغول به کار است و لذا زندگی عموم انسان‌های شهرنشین مبتنی بر «تک محصولی» است.

● در فضای جهانی، کشورهایی که اقتصاد تک‌محصولی دارند، وضعیت مناسبی ندارند؛ زیرا:

- ۱) شکننده و آسیب‌پذیر می‌شوند.
- ۲) در مواقع بحرانی، امکان تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری در مقابل تکانه‌ها، مشکلات و تحریم‌ها را ندارند.
- ۳) همیشه در رقابت و جنگ اقتصادی، محکوم به شکست می‌شوند.

راه‌کارهای کشورها برای نزدیک شدن به وضعیت استقلال و استحکام اقتصادی

- ۱) راه‌های تأمین کالاهای وارداتی و بازارهای صادراتی خود را متنوع و گوناگون کنند.
- ۲) از وضعیت تک‌محصولی فاصله بگیرند.
- ۳) با ایجاد مزیت‌های جدید اقتصادی، امکان تأمین بعضی نیازها را در داخل فراهم کنند.
- ۴) به علم و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان توجه بیشتری کنند.

● کشور ما تا قبل از پیروزی انقلاب، تک‌محصولی و وابسته به درآمدهای نفتی بود، اما بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی، دولت‌ها تلاش کردند تا منابع درآمدی کشور تا حد امکان متنوع و گوناگون شود و از وابستگی به درآمدهای نفتی بکاهند. هنوز هم اقتصاد ما به درآمدهای نفتی وابسته است اما میزان درآمد حاصل از صادرات محصولات غیرنفتی به سرعت افزایش یافته است و در نتیجه، از وضعیت تک‌محصولی فاصله گرفته‌ایم.

● با تلاش فراوان در زمینه علم و فناوری، تجاری‌سازی فناوری‌های نوین و تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان، سعی شده است توان فنی کشور افزایش یابد و امکان تأمین نیازهای صنایع کشور در داخل فراهم شود.

نمونه‌ای از تلاش‌های دولت در راستای افزایش توان فنی کشور و گام برداشتن در مسیر قطع وابستگی به قدرت‌های بزرگ و رسیدن به مرحله استقلال اقتصادی

- ۱) پیشرفت چشم‌گیر در دانش هوافضا از جمله ساخت ماهواره امید با فناوری کاملاً بومی و قرار دادن آن در مدار
- ۲) قرار گرفتن در بین چند کشور اول دنیا در زمینه بیوتکنولوژی، انرژی هسته‌ای، نانو، لیزر، یاخته‌های بنیادی صنایع دفاعی و نظامی

اصل ۴۵ قانون اساسی: منابع مالی حکومت برای ایفای وظایف

- زمین‌های موات، بایر و رهاشده
 - معادن
 - دریاها، دریاچه‌ها و سایر آب‌های عمومی
 - کوه‌ها و دره‌ها
 - جنگل‌ها، نیزارها، بیشه‌های طبیعی و مراتعی که حریم نیست
 - ارث بدون وارث و اموال مجهول‌المالک
 - اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود
- انفال و ثروت‌های عمومی بر طبق اصل ۴۵ قانون اساسی

انفال و ثروت‌های عمومی طبق قانون در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آن‌ها عمل نماید و تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می‌کند.

اصول ۴۶، ۴۷ و ۴۹ قانون اساسی: حقوق اساسی شهروندان

اصل ۴۶

- هر کس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است.
- هیچ‌کس نمی‌تواند به‌عنوان مالکیت نسبت به کسب و کار خود امکان کسب و کار را از دیگری سلب کند.

اصل ۴۷

- مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد، محترم است و ضوابط آن را قانون مشخص می‌کند.
- اصل ۴۶ و ۴۷ بنیان‌های حقوق اقتصادی شهروندان و فعالان اقتصادی را تعیین کرده است.

اصل ۴۹

- دولت موظف است ثروت‌های ناشی از موارد زیر را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن صاحب آن به بیت‌المال بدهد. این ثروت‌ها عبارتند از: ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوءاستفاده از موقوفات، سوءاستفاده از مقاطعه‌کاری‌ها و معاملات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی، دایر کردن اماکن فساد، سایر موارد غیرمشروع
- این اصل در زمینه مبارزه با ثروت‌اندوزی حرام و بازگرداندن ثروت‌های ناشی از این گونه اعمال است.
- در این اصل تأکید شده است که بازگرداندن اموال غیرمشروع به صاحب اصلی یا بیت‌المال باید با رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی به‌وسیله دولت اجرا شود.

اصل ۴۸ قانون اساسی: عدالت منطقه‌ای و استانی

- مطابق این اصل، در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استان‌ها و توزیع فعالیت‌های اقتصادی میان استان‌ها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض در کار نباشد.
- الزامی است هر منطقه به فراخور نیازها و استعداد رشد خود، سرمایه و امکانات لازم را در دسترس داشته باشد.

اصل ۵۰ قانون اساسی: توسعه پایدار و عدالت بین‌نسلی

- جریان رشد و توسعه کشور باید طوری سازماندهی شود که به محیط زیست آسیبی وارد نشود.
- اگر رشد اقتصادی کشور همراه با تخریب محیط زیست باشد، امکان رشد، پیشرفت و توسعه پایدار در سال‌های بعد وجود نخواهد داشت.
- در این اصل آمده است در جمهوری اسلامی حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن، که به آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.

اصول ۵۱ تا ۵۵ قانون اساسی: امور مالی دولت

- در این اصول بر مباحث مالی دولت تأکید شده که عبارت‌اند از:

۱ دریافت‌ها و درآمدهای دولت

۲ بحث بودجه و نهادهای تصویب‌کننده و ناظر بر حسن اجرای آن

۲) برون‌گرایی و گسترش ارتباطات

- منظور از برون‌گرایی، صدور محصولات با ارزش افزوده بالا به کشورهای متعدد است.
- اگر آنچه در داخل کشور تولید می‌شود، در سطح وسیعی توسط کشورهای مختلف مورد استفاده قرار گیرد و محصولات با ارزش افزوده بالا، به کشورهای مختلف جهان صادر شود، اقتصاد کشور مقاوم‌سازی می‌شود.
- در صادرات محصولات به خارج، کشورهای همسایه و شریکان تجاری در اولویت قرار دارند.

۳) پیشرو، مولد و فرصت‌ساز

- یکی از ملزومات تداوم پیشرفت اقتصادی کشور، ایجاد فرصت‌های جدید است.
- عواملی که موجب خلق فرصت‌های جدید در اقتصاد می‌شوند: ۱- قدرت تولید ۲- انتخاب عرصه مناسب فرصت‌ساز برای پیشرفت
- در جریان حرکت اقتصادی کشور باید ۱- افزایش قدرت تولید ۲- انتخاب زنجیره‌های اقتصادی دارای مزیت به‌عنوان محورهای حرکت مورد توجه قرار گیرد.

۴) مدیریت مصرف و بهره‌وری حداکثری

- اقتصاد مقاوم همچنان که در مقابل موانع بیرونی استحکام لازم را حفظ می‌کند باید به برطرف کردن ضعف‌های درونی نیز بپردازد.
- قدرت تولیدی و پیشرفت اقتصادی کشور با ۱- چگونگی استفاده از منابع و امکانات کشور و ۲- میزان بهره‌وری عوامل تولید ارتباط نزدیکی دارد.
- میزان استفاده از منابع تولید، زمان مصرف، مصرف بهینه منابع و نیز بهره‌برداری حداکثری از منابع، می‌تواند به تولید کشور کمک زیادی کند.

۵) اقتصاد دانش‌بنیان

- دانش منبعی درونی و پایان‌ناپذیر است. به هر میزان تولید کشور بر پایه دانش بنا شود، مقاومت اقتصادی بیشتر محقق می‌شود.
- منظور از اقتصاد دانش‌بنیان این است که تولید، هرچه بیشتر بر پایه دانش بنا نهاده شود.
- بالا بودن سطح دانش در تولید کالاها و خدمات موجب افزایش ارزش افزوده کالاها و خدمات تولیدی و میزان درآمد کشورها می‌شود.
- نکته:** در صورتی که تمام تولیدکنندگان در تمام سطوح مختلف تولید از دانش استفاده کنند، هزینه‌ها کاهش یافته، درآمد مالی افزایش می‌یابد.

۶) اقتصاد مردمی

- برنامه‌ریزی مناسب برای مقاوم‌سازی اقتصاد، مستلزم توانمندسازی مردم است، زیرا پیشرفت اقتصاد در گرو پیشرفت اقتصادی آحاد مردم است.
- برای این‌که پیشرفت اقتصادی جامعه تضمین شود، باید رشد اقتصادی بر پایه رشد توانمندی‌ها و قابلیت‌های سرمایه‌انسانی استوار گردد.
- نکته:** رشد اقتصادی، بیشتر به‌رشد سرمایه‌های انسانی (نیروی انسانی ماهر و متخصص) متکی است، نه به سرمایه‌های فیزیکی (ابزار و تجهیزات و ماشین‌آلات)

۷) توزیع عادلانه ثروت و درآمد

- توزیع عادلانه ثروت و درآمد موجب ۱- قرارگیری فرصت‌های برابر برای تولید در اختیار عموم مردم ۲- ایجاد یکپارچگی و توازن اقتصادی ۳- حفظ پیشرفت اقتصادی جامعه می‌شود.

۸) مقاوم‌سازی در برابر فشارها و تهدیدات

- منظور از مقاوم‌سازی در برابر فشارها و تهدیدات این است که:
- ۱- اقتصاد کشور بتواند آسیب‌ها را در کوتاه‌ترین زمان ممکن برطرف کند.
- ۲- در زمان فشارها و بحران‌ها، کم‌ترین آسیب را متحمل شود.
- ۳- تهدیدات اقتصادی را به فرصت تبدیل کند و توانمندتر و قدرتمندتر از قبل به حرکت خود ادامه دهد.
- ۴- در مقابل بحران‌ها و بیماری‌های اقتصادی کشورهای دیگر که گاه به اقتصاد کشور منتقل می‌شود، تمهیدات لازم را بیندیشد و خود را واکنش‌دهنده کند.

۹) توان تحریم‌شکنی

- در اقتصاد بین‌الملل نمی‌توان وضعیتی را تصور کرد که هیچ تنشی برای کشور ایجاد نشود.
- اهداف و آرمان‌های توحیدی و انسانی جمهوری اسلامی ایران، موجب شد تا دشمنان از همان ابتدای انقلاب اسلامی همواره از ابزار تحریم اقتصادی علیه کشور ما استفاده کنند.

- نکته:** توانایی اقتصاد کشور در مقابله و شکستن تحریم‌ها برای کشور اهمیت حیاتی دارد؛ زیرا آگاهی دشمنان از این توانایی موجب می‌شود که دست از تحریم اقتصادی بردارند.

۱۰) کاهش اتکای بودجه و تراز تجاری به درآمدهای نفتی

- اقتصاد تک‌محصولی با فشارها و بحران‌های داخلی و خارجی به راحتی دچار آسیب می‌شود و از رشد و پیشرفت باز می‌ماند، منابع درآمدی دولت باید به جای اتکا به درآمد نفتی به منابع گوناگون‌تر (متنوع‌تر) متکی شود.
- با افزایش منابع درآمدی کشور مقاومت اقتصاد بیشتر می‌شود و به دنبال آن، پیشرفت اقتصادی کشور تضمین می‌گردد. عواملی که می‌تواند به تنوع منابع درآمدی کشور کمک کند عبارت‌اند از: ۱- اصلاح نظام مالیاتی ۲- افزایش صادرات غیرنفتی (یعنی به جای نفت، کالاها و خدمات مختلف تولید و صادر شوند). ۳- فروش فرآورده‌های نفتی به جای فروش نفت خام.

آزمون جامع بخش (۱)

(دافل ۹۰)

۱ کدام یک جزء هزینه‌های تولید نیست؟

- ۱) پولی که برای خرید یا اجاره ماشین‌آلات مصرف می‌شود.
- ۲) پولی که به ازای استخدام تعدادی کارگر یا کارمند پرداخت می‌شود.
- ۳) پولی که بابت خریداری یا اجاره محل کارگاه، یا کارخانه صرف می‌شود.
- ۴) پولی که مابه‌التفاوت درآمد و هزینه است و تولیدکننده از فعالیت اقتصادی خود به دست می‌آورد.

(دافل ۹۱)

۲ در یک کشور فرضی، کالاهای جدول زیر در مدت یک سال تولید شده است. با توجه به رقم این تولیدات و سایر داده‌ها:

الف) تولید ناخالص داخلی و تولید خالص داخلی این کشور به ترتیب (از راست به چپ) چند میلیون ریال است؟

A	مواد غذایی	۵۰۰ تن (هر تن)	۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
B	ماشین‌آلات	۵۰۰۰ دستگاه (هر دستگاه)	۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
C	پوشاک	۱۵۰۰۰ عدد (هر عدد)	۵۰۰,۰۰۰ ریال
D	خدمات ارائه شده	$\frac{2}{3}$ ارزش پوشاک	
E	هزینه استهلاک	$\frac{1}{25}$ ارزش ماشین‌آلات	

ب) چنانچه جمعیت کل این کشور ۵۰ میلیون نفر باشد،

تولید خالص داخلی سرانه آن کدام است؟

- ۱) الف: ۲۶۷,۵۰۰ - ۲۷۵,۵۰۰ ب: ۲۲۵,۵۰۰
- ۲) الف: ۲۷۵,۵۰۰ - ۲۷۶,۵۰۰ ب: ۵۳۵,۰۰۰
- ۳) الف: ۲۷۷,۵۰۰ - ۲۷۶,۵۰۰ ب: ۵۲۵,۰۰۰
- ۴) الف: ۲۶۷,۵۰۰ - ۲۶۷,۵۰۰ ب: ۵۳۵,۰۰۰

(دافل ۸۵)

۳ بهترین روش استفاده از منابع و امکانات کدام است؟

- ۱) به‌کارگیری منابع و امکانات موجود در حد رفع نیازهای داخلی جامعه
- ۲) استفاده کمتر از آن‌ها به استناد این‌که این منابع به آیندگان نیز تعلق دارد.
- ۳) کسب بیشترین «میزان تولید» از منابع موجود و فراهم‌آوری سطح بالاتری از رفاه برای انسان
- ۴) استفاده از آن‌ها برای «نیازهای نامحدود مالی» جامعه که نتیجتاً منجر به تأمین رفاه عمومی خواهد شد.

(دافل ۸۴)

۴ اگر بپذیریم که انسان موجودی است کمال‌جو، مرتفع شدن قسمتی از احتیاجاتش منجر به در او می‌شود.

- ۱) شکل‌گیری نیازهای جدید
- ۲) به‌وجود آمدن احساس بی‌نیازی و رضایت
- ۳) شکل‌گیری عطش کمتر برای رفع نیازهای جدید
- ۴) گذشت از نیازهای تازه شکل یافته و حذف آن‌ها

(دافل ۸۷)

۵ میزان تولید کل کشوری در ظرف سه سال پیاپی به ترتیب: ۶۰۰۰، ۶۶۰۰ و ۷۵۰۰ هزار میلیارد ریال برآورده شده است. با انتخاب سال اول به عنوان «سال پایه» میزان تولید کل کشور مذکور در سه سال مورد نظر برحسب قیمت‌های سال اول «سال پایه» به ترتیب به ۶۴۲۰، ۶۰۰۰ و ۶۸۴۰ تغییر یافته است.

براساس این محاسبات:

الف) افزایش مقدار تولید در سال سوم

ب) افزایش قیمت‌ها «در سال سوم» به ترتیب (از راست به چپ) کدام است؟

- ۱) ۴۲۰ - ۵۰۰
- ۲) ۵۰۰ - ۴۲۰
- ۳) ۶۶۰ - ۸۴۰
- ۴) ۸۴۰ - ۶۶۰

(شرح ۹۰)

۶ یک دستگاه کالای سرمایه‌ای به بهای ۵۰۰ میلیارد ریال خریداری گردیده است. اگر عمر مفید این دستگاه ۲۵ سال باشد، در این صورت:

الف) هر سال چه مقدار باید به عنوان هزینه استهلاک کنار گذاشته شود؟

ب) چنانچه در آخرین سال، عمر مفید این کالای سرمایه‌ای ۱۵٪ افزایش بها داشته باشد، هزینه استهلاک آن سال چه میزان خواهد بود؟

ج) بهای جدید این کالا کدام است؟ (ارقام به میلیارد ریال است.)

- ۱) الف: ۲۰ ب: ۲۵ ج: ۵۶۰/۵
- ۲) الف: ۲۳/۵ ب: ۲۵ ج: ۵۶۰/۵
- ۳) الف: ۲۰ ب: ۲۳ ج: ۵۷۵
- ۴) الف: ۲۳/۵ ب: ۲۳ ج: ۵۷۵

۷ چنانچه در یک جامعه فرضی، «میزان تولید کل» در طی سه سال به ترتیب: ۴۰۰۰، ۴۸۴۰ و ۵۹۶۰ هزار میلیارد ریال باشد، با انتخاب سال اول به عنوان (سال پایه)، مقدار تولید کل جامعه در سه سال مورد نظر برحسب قیمت‌های سال اول (سال پایه) به ۴۲۳۰، ۴۰۰۰ و ۴۸۶۰ تغییر می‌یابد. براساس این محاسبات:

الف) افزایش «مقدار تولید در سال دوم و سوم» کدام است؟

ب) افزایش «قیمت‌ها در سال دوم و سوم» چقدر است؟

ج) کدام اعداد مربوط به «پدیده تورم در سال دوم و سوم» در این جامعه است؟

- ۱) الف: ۲۳۰ - ۸۶۰ ب: ۶۱۰ - ۱۱۰۰ ج: ۶۱۰ - ۱۱۰۰
- ۲) الف: ۸۶۰ - ۲۳۰ ب: ۶۱۰ - ۱۱۰۰ ج: ۱۱۰۰ - ۶۱۰
- ۳) الف: ۲۳۰ - ۸۶۰ ب: ۱۱۰۰ - ۶۱۰ ج: ۶۱۰ - ۱۱۰۰
- ۴) الف: ۸۶۰ - ۲۳۰ ب: ۱۱۰۰ - ۶۱۰ ج: ۱۱۰۰ - ۶۱۰

آزمون جامع بخش (۵)

۱ در زمان‌های گذشته عواملی چند مانع «رشد تجارت بین‌الملل» می‌شد؛ کدام عامل «هزینه‌های تجارت» را به شدت افزایش می‌داده است؟

- (۱) موانع قانونی و تجاری
(۲) تیرگی «روابط بین دولت‌ها» (دافل ۸۶)
(۳) انبوهی یا کمیابی کالاها در برخی از مناطق
(۴) نبود وسایل حمل و نقل و راه‌های مناسب

۲ ممکن است در بعضی شرایط خاص، دولت به‌ناچار برخی مؤسسات تولیدی و تجاری را تحت پوشش بگیرد و بدین ترتیب در بازار تولید و عرضه بعضی «کالاها و خدمات» درگیر شود. این اتفاق در کشور ما در کدام زمان پدیدار شد؟

- (۱) بعد از خاتمه جنگ ایران و عراق
(۲) پس از پیروزی انقلاب اسلامی

(۳) در فاصله سال‌های ۵۳ تا ۵۷ پس از فروپاشی بنای پوشالی اقتصادی وابسته، با بازاری در حال گسترش و ظاهری بسیار دلنشین و فریبنده
(۴) در دورانی که دولت فرصت حضوری گسترده در عرصه اقتصاد کشور یافت و نظام نوینی را در سیستم مالیاتی و بودجه‌بندی کشور پدید آورد و در نتیجه «افزایش درآمدهای نفتی» و «قدرت اقتصادی» دولت فزونی یافت.

۳ در کدام یک از موارد ذیل مالکیت مورد حمایت قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است؟

- (۱) دولتی باشد.
(۲) خصوصی باشد.
(۳) تعاونی باشد.
(۴) موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور باشد.

۴ در طول چند قرن اخیر، کشور ما از نظر اقتصادی، سیاسی و اجتماعی فراز و نشیب‌های مهمی را پشت سر گذاشته و مسیر دشواری را طی کرده است.

زمانی که جوامع اروپایی با پشت سر گذاشتن مراحل اولیه «انقلاب صنعتی» در مسیر توسعه و پیشرفت‌های سریع قدم برمی‌داشتند: (فراج ۹۲)
(۱) «قدرت‌های استعماری» اجازه ندادند ایران از محصولات و نتایج پر بار «انقلاب صنعتی» که دنیا را متحول کرد، منتفع و بهره‌مند گردد.
(۲) ایران به دلیل شرایط خاص اجتماعی و سیاسی خود در مسیری نامناسب قرار گرفت و مدت‌ها از «توسعه و تحول» بازماند.
(۳) ایران به سبب تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی و همچنین بروز جنگ‌های قومی و قبیله‌ای و دخالت‌های ناروای قدرت‌های استعماری قادر به جذب و پذیرش آثار و نتایج «انقلاب صنعتی» نشد.
(۴) کشور ما نیز همزمان با پشت سر گذاشتن مراحل اولیه «انقلاب صنعتی» توسط جوامع اروپایی، به دلیل شرایط خاص اجتماعی و سیاسی خود در این مسیر قرار گرفت و «توسعه و تحول» را هر چند ناقص تجربه کرد.

۵ در رابطه با «اقدامات اقتصادی دوره پهلوی» کدام مورد نادرست است؟

- (۱) کارخانه‌ها و مؤسسات زیادی شکل گرفتند و دولت به‌عنوان یک کارفرمای بزرگ در عرصه اقتصاد مطرح شد.
(۲) در نتیجه افزایش «درآمدهای نفتی» قدرت اقتصادی دولت افزایش یافت و بخشی از درآمدهای نفتی کشور صرف «ساخت و ساز» شد.
(۳) در این دوره، دولت حضوری گسترده در عرصه اقتصاد کشور داشت و توانست، سازمان و تشکیلات خود را نوسازی کند و شکل جدیدتری به خود بگیرد. در عین حال «نظام نوینی» را در «مالیات‌گیری و بودجه‌بندی» کشور پدید آورد.
(۴) در این دوره، به‌رغم «وابستگی اقتصادی به خارج» با گسترش برخی صنایع و افزایش تولیدات صنعتی و بهبود برخی شاخص‌های اقتصادی اجتماعی، فرهنگی ایران گام‌های بلندی را در جهت دستیابی به «توسعه پایدار» برداشت.

۶ پاسخ درست و کامل دو پرسش زیر در کدام «گزینه» مطرح شده است؟

الف) کوشش دولت‌ها برای فراهم آوردن شرایط رونق اقتصادی به‌منظور رسیدن به هدف، «.....» صورت می‌گیرد، زیرا رونق اقتصادی سبب «.....» می‌شود.

ب) در اصل «پنجاهم» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر کدام «نکته»، تأکید شده است؟

- (۱) الف: بهبود وضعیت «توزیع درآمد» - کاهش «بیکاری» و افزایش «رفاه» ب: تلاش برای ریشه‌کن کردن «فقر»
(۲) الف: رشد و توسعه اقتصادی - افزایش اشتغال و ایجاد رفاه مادی برای عموم مردم ب: توجه به شأن و منزلت انسان
(۳) الف: اشتغال کامل - گسترش فعالیت‌های تولیدی و تمایل به استخدام نیروی کار بیش‌تر ب: «توسعه پایدار» و حفظ «محیط زیست»
(۴) الف: مبارزه با «بیکاری» - رشد و توسعه اقتصادی ب: مشروع بودن «مالکیت» در عین مبارزه با ثروت‌اندوزی حرام

پاسخنامهٔ آزمون جامع بخش (۱)

۱-۳ مابه التفاوت درآمد و هزینه، سود می‌باشد.

هزینهٔ کل - درآمد کل = سود

مواد غذایی = $500 \times 30,000,000 = 15,000,000,000$

ماشین‌آلات = $5000 \times 50,000,000 = 250,000,000,000$

پوشاک = $15000 \times 500,000 = 7,500,000,000$

خدمات = $7500 \times \frac{2}{3} = 5,000,000,000$

G.D.P = $15000 + 250,000 + 7500 + 5000 = 277500$

هزینهٔ استهلاک = $250,000 \times \frac{1}{25} = 10,000$

تولید خالص داخلی = $277500 - 10,000 = 267500$

تولید خالص داخلی سرانه = $\frac{267500}{50} = 5350$

۲-۳ بهترین روش استفاده از منابع و امکانات آن است که بتوان

با استفاده از این منابع، بیش‌ترین میزان تولید را به دست آورد و سطح بالاتری از رفاه را برای انسان فراهم نمود.

۴-۱ با برآورده شدن پاره‌ای از نیازهایش، احساس بی‌نیازی به او دست

نمی‌دهد، بلکه نیازهای تازه‌ای در او شکل می‌گیرد.

۴-۵

سال	(قیمت جاری)	(برحسب سال پایه)
اول	۶۰۰۰	۶۰۰۰
دوم	۶۶۰۰	۶۴۲۰
سوم	۷۵۰۰	۶۸۴۰

قیمت سال پایه - قیمت ثابت سال سوم = رشد تولید در سال سوم

$\Rightarrow 6840 - 6000 = 840$ (افزایش ناشی از رشد تولید)

قیمت ثابت سال سوم - قیمت جاری سال سوم = تورم سال سوم

$\Rightarrow 7500 - 6840 = 660$ (افزایش ناشی از رشد قیمت)

۶-۳ الف) $\frac{\text{قیمت سرمایه}}{\text{عمر مفید}} = \text{هزینه استهلاک سالانه}$

هزینه استهلاک سالانه \rightarrow ریال $200,000,000,000 \div 25 = 8,000,000,000,000$

۱۵٪ افزایش بها \rightarrow ریال $8,000,000,000,000 \times 15\% = 1,200,000,000,000$

ریال $8,000,000,000,000 + 1,200,000,000,000 = 9,200,000,000,000$ (ج)

قیمت جدید کالا با احتساب ۱۵٪ افزایش قیمت \rightarrow

ریال $9,200,000,000,000 \div 25 = 368,000,000,000$ (ب)

هزینه استهلاک سال آخر با قیمت جدید \rightarrow

افزایش مقدار تولید در سال دوم $\Rightarrow 4230 - 4000 = 230$ الف)

افزایش مقدار تولید در سال سوم $\Rightarrow 4860 - 4000 = 860$

افزایش قیمت‌ها در سال دوم (تورم) $\Rightarrow 4840 - 4230 = 610$ (ب و ج)

افزایش قیمت‌ها در سال سوم (تورم) $\Rightarrow 5960 - 4860 = 1100$

۸-۳ الف) ردیف ۵ مربوط به سودی است که به سرمایه تعلق می‌گیرد و

ردیف ۲ مربوط به اجاره بها است.

ب) درآمد حقوق بگیران \Rightarrow ریال

$\frac{1}{4} \times 698,958,400 = 174,739,600$

ریال $\frac{2}{5} \times 68,422,500 = 273,690,000$

درآمد صاحبان املاک و مستغلات \Rightarrow

دستمزدها \Rightarrow ریال $\frac{1}{3} \times 273,690,000 = 91,230,000$

درآمد ملی = $174,739,600 + 273,690,000 + 249,396,200 + 91,230,000$

ریال $784,055,800 + 698,958,400 = 1,483,014,200$

ج) ریال $\frac{2,172,239,200}{75,000,000} = 28,963,189$ درآمد ملی = درآمد سرانه جمعیت

د) درآمد سرانه عبارت است از سهم متوسط هر فرد جامعه در میزان تولید یا درآمد آن جامعه.

۹-۴ الف) نحوهٔ تصمیم‌گیری و اقدام تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان

و نیز واکنش آن‌ها نسبت به تغییرات وضعیت اقتصادی رفتار اقتصادی شناخته می‌شود.

ب) انگیزه مصرف‌کنندگان از خرید کالاها، رفع نیاز است.

ج) تجربه نشان می‌دهد که با کاهش قیمت کالا، مقدار خرید آن افزایش می‌یابد.

د) قیمت یک کالا با مقدار خرید آن به وسیله مصرف‌کنندگان، رابطه معکوس و با میزان تولید و عرضه آن از سوی تولیدکنندگان، رابطه مستقیم دارند.

ه) اگر در بازار، قیمت کالایی در حال افزایش باشد، می‌گوییم به دلیل کمبود یعنی فزونی تقاضا بر عرضه، قیمت به سمت قیمت تعادلی پیش می‌رود.

۱۰-۴ الف)

میلیارد ریال $70 = 840 \div 12$ = میزان هزینه استهلاک سالانه

$840 \times \frac{12}{100} = 100.8$

ج) میلیارد ریال $940.8 = 100.8 + 840$ = قیمت جدید کالا

میلیون ریال 940.800

ب)

میلیون ریال $78.400 = 940.800 \times \frac{12}{100}$ = هزینه استهلاک با قیمت جدید

میلیون ریال $235.200 = 78.400 \times 3$

۱۱-۱ بررسی گزینه‌ها:

گزینه (۱): مصرفی - واسطه‌ای مصرفی

گزینه (۲): واسطه‌ای - مصرفی

گزینه (۳): واسطه‌ای - واسطه‌ای مصرفی

گزینه (۴): مصرفی - مصرفی

۱۲-۳ الف) $4500 =$ ارزش افزوده مرحله اول

$2500 = 8500 - 6000 =$ ارزش افزوده مرحله سوم

ب) نام دیگر روش ارزش افزوده که برای محاسبه ارزش کل کالاها و خدمات

نهایی است، روش تولید است.

ج) روش محاسبه کل پولی که از طرف بنگاه‌ها به سمت خانوارها جریان

می‌یابد، روش درآمدی نام دارد. به عبارت دیگر، محاسبه مجموع مزد،

